Tečaj XV. **NOVICE** List 78.

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 30. septembra 1857.

Kako češpljeve drevesa množiti in rediti?

Od prida in koristi, ki ga češpljevo drevó kmetovavcu donaša, je bilo že tolikokrat govorjenje, da ne bomo od tega tukaj obširniše govorili. Ker pa češplja tako dolgo kot drugo sadno drevje ne terpí, in se pogostoma po češpljevih sadikah poprašuje, naj se posvetvamo: kako si češpljevih drevés pomnožiti in si terdnih in krepkih zarediti?

Že od nekdaj so sadjorejci češpljeve drevésa množili:

1) najbolj po koreninih izrastkih, ki jim tudi tù in tam pritlike ali živice pravijo;
2) bolj poredkoma iz posejanih košic, in
3) malokdaj pa s cepljenjem.

Tukaj je vprašanje: Kaj je naj boljše in gotovše, si v kratkem času veliko lepih in terdnih češpljevih drevés zarediti, da bodo od leta do leta kmetovavcu obilo sadja rodile?

Dandanašnji si sadjorejci češpljeve drevésa po navadi tako-le redé:

Vsak priden kmetovavec, ako na svoj bolj ali manj s češpljevim drevjem zasajeni vert stopi, vidi češpljevih mladic, ki so iz korenin starih drevés pognale. Manjše in šibkejše poruje, močneje in krepkeje pa pustí rasti, jih obreže, in tiste, ki krivo rastejo, poravná in na pripravne količe priveže. Čez kakih 6 ali 8 let si je iz njih lepo množico drevesc priredil, ktere je po vertu tje, kjer je bilo za-nje prostora kaj, in ob potih in poljskih mejah posadil; po tem takem mu jih ni bilo treba drugot iskati in jih drago kupovati. Ce si jih je pa več zaredil, jih drugam tudi lahko za gotov denar spečá.

Ker pa take drevesca večidel po vertih nepresajene v senci pod drugimi visokimi drevesi stojé, imajo le po malo korenin, od kterih se tudi sèmtertjè nekoliko nagnitih nahaja; njih skorja je blizo korenine, iz ktere so pognale, zavoljo sence prav mehka in tako rekoč gobnata. Zato jih pa tudi, kadar se drugam presadé, veliko perve leta hira, dokler se ne ukorenijo dovelj, drugim pa na prostorni kraj presajenim dostikrat hud mraz rad škoduje, in ker imajo mehko in precej občutljivo skorjico, se jih tudi rad rak poprijema, druge lésne bolezni poredoma napadajo, da pred ali pozneje pod zlo grejo. To je pri češpljevem drevji naj večja nadloga, da se morajo vsako leto nektere suhe drevesa iz verta metati in zdrave na njih mesto saditi. In komaj je kmetovavec mlade češplje v red spravil, mu že več starih drevés pogin napoveduje, kterih bolezni ni do sedaj zapazil. Tako je zmirej kaj druzega nadležnega. Drevesca pa, ki se od pohišnih prodajavcov ali pa na tergu po ceni kupujejo, so tudi polne pogreškov. Kupec se večkrat goljfa, če mu prodajavec svoje sadike tudi zlo hvali.

(Dal. sl.)

Da se miši zimske setve ne lotijo.

Kdor hoče ubraniti, da se ozimine miši ne lotijo, naj seme namoči v mešanci, ki se napravi iz: 8 bokalov redke gnojnice, 2 lotov železnega ali zelénega vitriola (Eisenvitriol), 1 lota in pol lésnega katrana ali šmira (Holztheer), 1 lota rumenega kamnenega olja ali štajnovca (gelbes Steinöhl.)

Za setev namenjeno seme se v ti mešanci namoči, in že čez 24 ur se zamore vsejati. Če je več semena, več je omenjene namake potreba, le da se vsake rečí v gori povedani razmeri vzame.

Tako napravljenega semena se ne lotijo miši in poginejo, če ne najdejo drugega živeža.

Skušnja je to poterdila.

Dvé miši so vjeli in jima dva dni nič jesti dali, da ste bile prav izstradane. Potem so jima vergli 30 pšeničnih zern, ki so bile namočne v gori povedani namaki. Ne enega zerna se niste lotile in 4. dan lakote poginile.

To je skusil neki kmetovavec iz Počernic in popolnoma poterdil. Tako piše časnik česke kmetijske družbe v 37. listu.

Mi pa naznanimo ta pomoček tudi našim gospodarjem, naj ga poskusijo tudi oni, ker se lahko napraviti dá in ni drag.

Nekoliko o stanji kmetijstva in obertnijstva na Krajnskem.

(Konec.)

Zavoljo tega je pa tréba, da iz poti spravimo vse kar naše kmetijstvo in obertnijstvo zavéra, in se vsega goreče oklenemo, kar nam zamore pot do pravega blagostanja odpréti. Zlasti kar obertnijo utiče, bomo mi Krajnci prisiljeni, se je bolj poprijeti. In zakaj bi se tega branili? Poglejmo na gorensko stran, in tù posebne v Teržič. Ali ne vidimo tù več premoženja in blagostanja, kakor povsod drugod, kjer obertnija ni na taki stopnji? Ali bo morde zopet kdo vgovarjati hotel, da krajnska dežela ni za obertnijo ugodna? Ta nej se nekoliko po deželi ozrè in odgovorí naj na vprašanje: Ali niso Krajnci pridni, brihtni ljudjé? ali jih ne nahajamo po gostem med njimi, ktere bi směli zavoljo njih bistroumnosti v marsikterih zadévah med umétnike štéti? Ali nima dežela skorej povsod močnih vodá, dovolj kurjave, bodi si z lesom ali s premogom in šoto?

Ne bomo ga lahko dobili, kteri bi na té vprašanja ne odgovoril, da imamo na Krajnskem mnogih pripomočkov za veliko obertnijo.

Enega le nam manjka, in dokler do tega ne pridemo, nam ni treba misliti, v versto obertnih narodov priti. In to je: tehničnih in naturoznanstvenih vednost nam manjka. Dokler se s tehniko današnjih dní in z naturoznanstvom ne soznanimo, bomo vedno slišali tožbe in zdihovanje; o tém pa znajo še male obertnije popolnoma na kant priti.

Koliko koristi to, da se vpeljuje v slovenske šole po kmetih začetni nauk nemškega jezika?

To vprašanje imajo premisliti šolski učeniki in na-nj odgovoriti v letošnjih učiteljskih zborih. Ker pa zadeva to

vprašanje slovenski narod, njegovo vlastitost, omiko in napredovanje posebej, mislim, da bi ne bilo odveč, ako bi se od tega tudi očitno kaj govorilo, pa brez zamére! Pisavca tega spisa ne vodi ne prevelika ljubezen do slovenščine, ne zopernost do nemščine, ker dobro mu je znan stari pregovor: „Kolikor jezikov znaš, toliko ljudí veljaš“ in ker tudi dobro vé, da od višje omikanega človeka pri nas se tirja znanje nemškega jezika. Al le resnica naj veljá, in ako se motim, naj me drug prevéri s terdnimi dokazi.

Kdor hoče prav odgovoriti na zgornje vprašanje, mu mora namen ljudskih šol jasen biti. In kaj je namen ljudskih šol? Namen ljudskih šol je: naučiti otroke tistih rečí, ki jih bodo potrebovali, kadar bodo zapustili šolo. To se ne more spodbiti. Ako je pa temu tako, se mora učenik, kadar ima mladost pred seboj zbrano, vprašati: Kaj bo iz teh učencov, kadar bodo zapustili šolo? Odgovor je lahek, ako se je učenik le nekoliko ozerl po svojem šolskem okraji; pa tudi volitev učnih predmetov je razvidna, ako hoče biti pravi učenik in osrečevavec ljudstva. Kakor se razlagajo učencom bogoslovja, zdravništva, pravice itd. tisti nauki, ki jih bodo potrebovali spolnovaje dolžnosti svojega poklica, tako mora dosledno tudi nauk v ljudskih šolah primeren biti potrebnostim učencov. Šolski otroci po kmetih ali po deželi so sinovi in hčere večidel poljskih obdelovavcov, ki bodo za nektere leta staršem pomagali pri kmetovanji ali živinoreji in jih po njih odstopu nadomestovali. Nekteri kraji so tudi taki, kjer se pečajo prebivavci s pohišnim kramarjenjem in hodijo v druge dežele. Rokodelci so zlasti po tergih in mestih na deželi ali v večjih vaséh.

Po tem pregledu se vidi, da začetni nemški nauk nič ne koristi takim otrokom, ki bodo po izstopu iz šole poljodelci in živinorejci, marveč ukvarjanje in vbijanje s tem učenjem jim še škoduje na več straní. Kako to? Vsak dober učenik skerbí, da vsili svojim učencom kak predmet saj toliko v glavo, da prestane vendar z nekoliko častjo konecletno preskušnjo. Kako pa se je treba ubijati in upirati z naukom popolnoma neznanim, in koliko primerama naj več ur za to v tednu oberniti, vedó naj bolj šolski učeniki samí. In kakošen dobiček dosežejo s tem? Ta, da se take ure učenci dolgočasijo, da zgubljajo veselje za druge nauke, in da spozabijo po iztopu iz šole v malo letih to, kar so se bili naučili s silo in težavo. Škoda le za toliko ur, za zlati čas, ki so ga preživeli nepridoma v šoli! Ali bi ne bilo stokrat bolje, ako bi se bili učili ta čas zemljopisja, zgodovine, ali pa nekoliko iz naravoslovja, kemije itd., ker to bi jim pozneje mnogo koristilo pri umnem kmetovanji. To spoznajo vsi modri možje, zato je rekel g. Fr. Eimuth v vélikem zboru kmetovavcov na Dunaji 16. maja t. l.: „Potrebno je, in po mojih mislih pervo potrebno, *da se drugač osnujejo naše šole po kmetih*, in to tako, da se razlagajo kmečkim fantom že v teh šolah, saj po večjem, tisti nauki, ktere bodo potrebovali pozneje kot kmetijski gospodarji.“ In slavni Chevalier je rekel: „Nauk v kmetijskih rečéh je *pravi začetni nauk v ljudskih šolah.*“

Kogar tedaj ne slepi enostranost, mora spoznati, da celo nič ne koristi začetni nauk nemškega jezika takim učencom, ki ostanejo po izšolanji domá pri kmetíi, ali pa služijo na kmetih, veliko več jim še škodje na mnoge straní, ker se zamudé in opusté drugi koristniši nauki, ali se saj ne razlagajo tako, kakor bi bilo potreba.

Ugovarjal bi mi kdo, da prestopajo učenci iz ljudskih šol v poglavitne šole, torej jim je potreben začetni nemški nauk, da ne zaostanejo. Prav bi imel, ako bi bilo to res. Ali skušnja učí, da jih iz ljudskih šol le prav malo gré v poglavitne šole, in pa, če mislijo starši otroke naprej dati, jih dajo, kakor hitro je to mogoče. Pa če bi jih tudi ne dali, vprašam: Ali so ljudske šole pripravljavke za poglavitne? in ali se ne utopí korist za take, ki mislijo „naprej študirati“, popolnoma v škodi, ki zadeva iz poprej razlaganih vzrokov druge, ki ostanejo domá. Če pa že želé starši otroke poslati po končani ljudski šoli v poglavitne, naj bi učeniki posebej učili take otroke v nemškem jeziku, kar bi gotovo toliko raje storili, ako bi se jim njih trud kolikor toliko povernil. Tako bo na vse straní prav.

Mislil bi si morebiti tudi kdo: „Saj je vendar le prav, ako se učé otroci nekoliko nemšine tudi; gospóski pišejo in govoré le po nemški, in vse pisma, ki jih dobí kmet v roke od uredov, so nemški.“ Ali med začetnim naukom in med znanjem jezika je dolga dolga pot. Saj smo hodili leta in leta v šole, še nas velikrat težko stane razumeti tehnične izraze gosposkinih pisem, in tak, ki se je le za silo nekoliko sklanjati „abändrati“ in „abwandlati“ učil, bi umel dolge zavite periode nemške pisave s tisto malo trohico besedí, ki se jih je naučil v ljudski šoli, in ki mu ne pridejo drugikrat na misel, kakor kadar je že spraznil nekoliko kozarcov vina ali žganja, in se mu je že jelo po glavi mešati! Takrat naj raji pokaže, da se je učil v šoli tudi nekoliko „teutsch.“

Le po tacih krajih, kjer so pohišni kramarji domá, ki hodijo na nemško, po večjih tergih in po mestih na deželi, kjer je velik del prebivavcov rokodelskega ali pa obertnijskega stanú, bi utegnila ta naredba nekoliko koristiti, ker se s tem postavi podlaga poznejšega omikovanja v jeziku, ki ga kdo potrebuje v obhoji zavoljo kupčije ali obertnije. Ako pa to veljá, bi se imeli po Notranjskem razlagati tudi začetni nauki laškega jezika, ker Notranc imajo več opraviti z Lahi kakor pa z Nemci. Sploh pa naj bi se v ljudskih šolah gledalo le bolj na povzdigo domačega jezika, kakor na učenje ptujega, in v ljudskih šolah naj bi se razlagali taki nauki, ki zares pomagajo ljudem k dušnemu in telesnemu blagostanu. Tako se bodo s časom *priljubile šole ljudem*, in ne bo jih treba toliko priganjati z gerdo in s silo v šolo. Visoka vlada nam je pravična in nam želí dobro; slavni gospodje z mitro na glavi nam svetijo z lepimi izgledi; naj bi pač spoznali tudi drugi, prava omika naroda je le mogoča na národni podlagi, opuševaje vse ptuje po ljudskih šolah, kterih namen ni in ne more biti učiti jezike, ampak za življenje potrebne vednosti in tako pospeševati dušni in telesni blagor domovine.

Zoridanov.

Pomenki krajnskega družtva v 16. mésečnem zboru.

Družtveni tajnik gospod dr. E. Kosta je obernil pozornost zbora najpervo na 2. zvezek 1. oddelka Chmelovih bukev pod naslovom „Monumenta Habsburgica“ izdanih na Dunaji 1855. Ti spisi so tudi za našo domovino važni, ker v oddelku „Cesar Fridrerik IV., njegova rodbina in njegove dežele“ ne govoré le v posebnem poglavji od krajnske dežele (str. 888—921), temuč tudi na drugih mestih se nahajajo stare pisma v téh bukvah, ktere zgodovino naše domovine razjasnjujejo. Med drugimi je omenil gosp. tajnik dveh pisanj na str. 330 in 331, ktere je pisal papež Sikst IV. cesarju Frideriku IV. (št. 22 in 25), v kterih se imenovani papež tudi nadškofa Andreja krajnskega „archiepiscopus Craniensis, Craynensis“ spominja. Ob enem pravi gospod tajnik, da bi utegnilo težko biti, tajiti, da omenjeni nadškof ni živel. Rés je, da v iméniku ljubljanskih škofov nadškofa Andreja ni brati; mogoče je pa, da je Andrej le naslov krajnskega nadškofa imel; imel je namreč pri cesarju posvetno službo, ker ga papež Sikst imenuje „orator tuus“ (govornik tvoj).*)

*) Kaj pa, če je bil Andrej dvorni duhovni govornik (Hofprediger) in ne v posvetni službi cesarjevi? Vred.

Dalje je povédal gosp. tajnik, da je visoko učeni vratislavski profesor dr. T. Momsen, spisatelj poslavljene rimske zgodovine, tudi v Ljubljani se mudil in tù svojo nabéro naših rimskih kamnov, jih zlastnimi očmí pregledavši, spopolnil. Imenovani profesor je prehodil skorej celo Evropo z namenom, bukve izdati z naslovom „Corpus iscriptionum.“ Dobro so mu znane vse dela našega zgodovinstva; dokazal je pa tudi tajniku, kako zanikerno so njegovi (Momsenovi) predniki bili v zadevi rimskih spomenikov. Gledé med gosp. Terstenjakom in gosp. Knabelnom nekdaj prepirnega napisa „Charito“ v Vidmu je potegnil Momsen s Knabelnom; z ozerom na Rožanski Mitrov kamen pa je enako za gotovo izrekel, da se perve čerke napisa D. I. M. nikdar ne morejo drugače brati, kakor „Deo invicto Mythrae“; „Deo Jovi Maximo“, ni ne latinsko ne napisoslovsko. Temu nasproti pa so vsi dosedanji razlagavci naslednje P. P. P. krivo razkladali: brati se morajo: „Tres Publii“ in pomenijo troje celó enakih imen: 1. Elia Nepota; 2. Prokula in 3. Firmina.

Gospod profesor Metelko je govoril o družbah za razširjevanje sv. pisma, posebno se opéraje na spis Kopitarjev v „kleinere Schriften“ (str. 373). Te družtva, najpervo v letu 1804 v Londonu ustanovljene, so doslej že 40 milijonov sv. pisem v vsih jezikih in med vse ljudstva razdelile; med témi tudi 50,000 tako imenovanih staroslovenskih. Pa vendar se ne skladajo te veličanske prizadevanja ne z djanskim ne z literarnim namenom téh družtev, ker kakor v začetku tako delajo tudi današnje dní te družtva bolj prenapetneži kakor v resnici jezikoslovno omikano človekoljubi in preiskovavci sv. pisma; zlasti veljá to od vodnikov teh družtev. Zavoljo tega tudi prestave sv. pisma niso brez pogreškov. Gospod profesor Metelko, v slovanskih rečéh gotovo veljaven mož, od tistega iztisa staroslovenskega sv. pisma, ki ga on sam ima, pravi sledeče: Knjiga je na očí res kaj krasna, na lepem terdnem popirji prav čisto in razločno natisnjena, al prestava je slaba, ker je lepa staraslovenščina z debelimi rusizmi zmešana in je taka mešanca, ktere niso nikoli govorili in je tudi sedaj ne govoré. Enaka je s prestavami v druge jezike. — Nazadnje je gosp. profesor Metelko omenil potrebo občne abecede, po kteri bi se izhajalo s kakimi 60, k večjemu 70 čerkami namesti 10 do 12000 znamenj, ktere se sedaj v znanih abcedah rabijo. Kako velika bi bila hasen, če bi tako občno abcedo tudi le za 400 — 600 afrikanskih in amerikanskih jezikov rabili, v evropejskih pa doslej navadne ohranili!

Gospod prefekt Rebič je govoril v Indo-Scitih, prizadevaje se, dokazati, da so najpoglavniji izrazi Indov v političnih, verozakonskih in slovstvenih zadévah slovanske korenine in slovanskega pomena. Tako so bili knezi in vojaki Indov Četri imenovani. Gospod Rebič izpeljuje to besedo iz slovanske „četeri“, „četri“ in priličuje to z nemško „Vierfürst.“ Besedi „Šater“, s ktero so umetalnike in rododelce zaznamnjali, prilastuje pomén slovenske in horvaške „šator“ (šotor); beseda Vajše izvira po njegovem mnenji od slovenske „vas“. Bramini se imenujejo zadnjič po pervem bogu Indov „Brahma“ in gospod prefekt Rebič postavlja tega boga enakega severno-slovanskemu bogu Provu, operaje se na nemške pisatelje slovanske zgodovine Gebharda (Geschichte der alten wendisch-slavischen Staaten) in Helmoldia (Chron. Slavorum). Čisto slovenske ste iméni indiških boginj Višnu (primeri: „višni (?) gospod Bog“) in Živa (boginja življenja), in skupno ime téh tréh bogov Trimurti (tri in murti, = moč) morem. Iz vsega tega — je sklenil gospod Rebič — je posnéti, da so samo ondi pristni Slovani živéli, kjer so bivali Sciti; tù izrečenega ne bodo temeljiti zgodovinarji ovréči hotli, ker dobro vejo, da so Slovani scito-sarmatskega rodú v 2. polovici 6-stoletja po Kristusu v Evropo se preselili.

Več pričujočih je pa zoper to vgovarjalo, zlasti je družtveni tajnik opomnil, da je sorodnost vseh ljudstev arskega in indo-germanskega rodú, namreč Indov, Slovanov, Germanov, Grékov in Romanov gotova, da toraj vsi ti jeziki iz enega vira izvirajo, ki se dá bolj ali menj očitno dokazati; nasproti pa tudi ni pripustljivo, gori navedjene indiške besede zgolj iz slovanskih korenin izpeljevati, kar posamezno dokazati bi tudi ne stalo pretežko.

Nazadnje je govoril v kratkem gospod družtveni kustos Jelovšek o starem pismu od mesca februarja 1693, v kterem se nahajate imeni dvéh slavnih Krajncov. Med življenjem obéh dela mejo eno celo stolétje. Kupno pismo namreč je, s kterim je prodal Jakob Vodnik, prednjik našega slavnega pésnika in jezikoslovca (pa tudi zgodovinarja) Valentina Vodnika, pervemu krajnskemu zgodovinarju Janezu Vajkardu baronu Valvasorju hišo v Kerškem mestu (sedáj pod št. 85). To se je pa tako godilo: Ko je Valvasor zavoljo mnogih, zlasti literarnih započétij zlo ob svoje premoženje prišel in v letu 1690 svojo veliko biblioteko zagrebškim Jezuitom prodal, je sklenil, pridši tudi ob svoje ostale posestva, v Kerškem mestu se naseliti. Kupil je tedaj omenjeno hišo, kjer je mesca septembra 1603 precej ubóžen umerl. Jakob Vodnik je pa prišel v naše kraje, kjer je pesnikov ded Juri hišo v Šiški kupil, kjer še dandanašnji rod živí. Po domače se pravi hiši v Šiški „pri Žibertu.“ V tej hiši je bil rojen 3. februarja 1758 Valentin Vodnik.

Jezikoslovne in zgodovinske drobtinice.

Spisal P. Hicinger.

3. *Ptujščine ne po sili razlagati za slovenščino.*

Nima li vsaka reč svoje mere? ne li ravno tako tudi slovenska reč? Rajnki dr. Jakop Župan — kteremu s to opazko ne bodi nič žalega rečeno — je kaj rad slovenske imena iskal po italijanski in greški zemlji, celo po juternih deželah; in kadar se je ktera našla, je berž zodoneló:

Vse imamo,
Pa ne znamo;
Le išimo,
De dobimo!

Ali je pa vsaktera taka najdba tudi kaj veljala, ne bo nihče lahko terdil; saj ime babilonskega kralja Nebukadnecarja je tudi imelo biti slovensko, namreč da je bil „nebu godni car.“ Po enakem načinu je rajnki dr. Jan Kolár v svojem delu, „Staroitalia“ imenovanem, skušal, po celi Italii sled staroslovenščine dokazati. Veliko truda je veljalo njegovo prizadevanje. Današnji čas pa je prišlo jezikoslovje na drugačno stopnjo, in Kolarjevo delo se poklada na stran; in pač se človek ne sme kmalo prederzovati, da bi ondi iskal staroslovéščine, kjer drugi nahajajo le staroitaljanščino, starogreščino ali kako drugo starojeziščino.

Kar se je razodela bližnja sorodnost indoevropejskih jezikov, je prišla etimologija ali preiskovanje besednih korenik na vse drugačne, pa tudi bolj določene in zanesljive pota. Stare Akvileje tedaj pač ni prenaglo siliti na pomen ogljà ali vogla, ko že menda Livi (lib. 39) piše, da je ime dobila po orlu, ki se po latinsko zove aquila; zakaj orli so se pokazali v dobro znamenje, ko se je mesto začelo zidati. Iz Akvileje je Nemec naredil Akelei, Slovenec pa Oglej. Če bo vsaka Celia enaka slovenskemu Celju, je tudi hrib Celius v Rimu slovenskega rodú; Savo v srednji Italii je morebiti prav za prav le Sara poleg Rima; ako je pa ondi slovenska Sava, bo pa tudi sardinska Savona kmalo slovenska. Ali pa bodo ptujci vse to sprejeli za resnico? ali če se nam morebiti ne bodo posmehovali, to je drugačno vprašanje. Bleze bo treba, tudi za naše domače imena, bodi si rek, hribov ali mest, še bolj tehtnih in zanesljivih dokazov iskazati, kakor pa so se do zdaj rabili. Če ima pa še klic marrha! biti slovenska merha, bode to našim starim očetom le slaba hvala in

čast, nič boljša, kakor sedanjim zarobljenim pastirjem, ki se prav radi s merhami pitajo. Kdo bi mislil, da se nekdanji Slovenci niso vedili z lepšim glasom vpričo cesarja vzdigniti razun z gerdo merho?

Novičar iz avstrijanskih krajev.

Iz Ljubljane. V nedeljo ob pol osmih zvečer je gorélo na kolodvoru železnice v Ljubljani; ogenj je bil strašen, tako da je proti železnici obernjena stran ljubljanskega grada vsa razsvitljena bila. K sreči je tudi popoldanski veter na večer popolnoma potihnil in pomoč je krepka bila in hitra; še preden je na gradu pervikrat vstrelil, ste bile tudi že dvé mestni gasivnici gori. Če že ne vémo, zakaj se je tako pozno pervikrat vstrelilo, drugikrat pa še le čez 10 minut, pa še manj to zapopademo, zakaj se ni po stari navadi 4 krat vstrelilo, ker je gorelo cesarsko poslopje. — V poslednjem zboru mestnega odbora je bilo sklenjeno, naj se g. Fr. Petercu mestna svečava skozi 3 leta izročí in mu na leto 4850 fl. plačuje, — potem takem je gazno razsvitljenje mesta sopet — odloženo! Tudi pometanje mesta je Petercu izročeno; mesto mu bo skozi 3 leta vsako leto 808 fl. plačevalo. Nadjamo se, da bo g. Peterca naše ulice lepo razsvitloval in pridno čedil. Za pometanje bi se mu manj plačevalo, ako bi mestne smetí takraj Ljubljanice se vozile na magistratno gnojnišče za gnojenje mestnih zemljiš. V Belgii in v Parizu plačujejo tisti, kterim se izročuje mestno pometanje, še za to, da smejo mestni gnoj si nabirati, — Ljubljančani pa nismo Belgijani; saj se naš najbolji gnoj izceja po kanalih v Ljubljanico, s ktero kuhamo sočivje in peremo perílo!

Novičar iz raznih krajev.

Nj. c. k. veličanstvo, Cesar, so z Najvišjim patentom od 19. septembra z namenom, dnarstvo po dnarstveni pogodbi od 24. januarja 1857 uravnati, več odločb ustanovili, kterih poglavitneje tù razglasimo: „Nemško-zvezni dnarji se bodo v srebru, drobiž pa v sebru in kupru kováli, in sicer po funtu, ki je enak 500 gramom. Iz enega funta čistega srebra se bo kovalo 45 fl., in to bo prihodnje dnarno merilo. Goldinar bo razdeljen v stó, vsak stoterni dél pa sopet v deset délov. Tako kovani dnár se bo imenoval „avstrijanska veljava“. V tej se bodo kovali: tolarji po 2, po 1 fl.; četertnjaki ali četerti del tolarja; dvojni zvezni tolarji (3 fl.); enojni tolarji ($1^1/_2$ fl.) Zlati dnar bo veljal kot kupčijsk dnar, in bo imel imé krona in pol krone. Sreberni drobiž se bo kovál po 10 in 5 stotink, in bodo une veljale po 2, té pa po 1 groš, ali po novem merilu 7 in $3^1/_2$ kr. V enaki razmeri se bo bakreni drobiž koval. Od 1. novembra naprej se ne bodo dosedanji dnarji več kovali, in s 1. januarjem 1859 pridejo novi dnarji sploh v obtek. Zastran vpeljanja nove veljave je še posebnih postav pričakovati, dosedanji dnarji pa ostanejo, dokler se kaj druzega ne bo ukazalo. — Po ukazu visocega pravosodnega ministerstva gré jetnikom pri sodnijah perve stopnje, pri mestno-okrajnih in pri samostojnih okrajnih sodnijah vsaki dan juha in kaka druga gorka jed, ob praznikih in nedeljah verh téh dvéh jedil še 8 lotov kuhanega mesa brez kostí. — C. k. ministerstvo za uk je, ker je zvedlo, da nekteri učeniki ljudskih šol brez vednosti in dovoljenja pristojnih šolskih predstojnikov šole zanemarjajo, na terge, somuje in cerkvene žegnanja tudi v bolj oddaljene kraje hodijo, in da drugim šole prepušajo, kteri ob enem mežnarsko in še kako drugo službo opravljajo in tako učenje njim izročene mladosti iz nemar pušajo ali pa celó za to pripravni niso, zoper to zanemarjevanje ojster ukaz razpisalo. — Iz Pariza kakor tudi iz Berlina slišimo za gotovo, da bota naš in rusovski cesar skup prišla; nekteri časniki pa pišejo, da se bo to v Vajmarskem mestu med 30. t. m. in 2. oktobra zgodilo. — Cesar Napoleon je prišel 25. popoldan v Štutgart, kjer ga je kralj na kolodvoru sprejél. Tedej se je zgodilo, kar so tù in tam s težkim sercom pričakovali. Zastran tega shoda so tudi francozki in rusovski diplomatični namestovavci po zaukazu svojih vlád večjim evropejskim deržavam pismeno zagotovili, da bo ta shod cesarjev veliko prizadevanje za sklenjenje mirú zapečatil. Bodi si kakor hoče, vse kar se v tem govorí, je le dozdevanje; prihodnost še le bo vse razodéla. — Pravda Luka Radoniča, kteri je bil več časa v Cetinji zapert, še ni končana. Knez in njegova žlahta se dobro imata. Sicer pa v Černi gori sopet nekaj vre. Žlahta v Carigradu umorjenega Cuca naklepa po mogočnosti, se za-nj maševati. Kdor vé, kako znajo Černogorci kaj tacega storiti, si lohko misli, kaj hoče to reči. — Na francozki izhodni železnici poskušajo nov hlapon, kteri ima to dobrega, da ogljе brez dima gorí. Razun tega dobrega pa se tudi toliko kurjave ne potrebuje. — V Carigradu se je 17. t. m. zvečér ob 10. uri jasno nebo nanagloma potamnilo, morje, malo pred še vse pokojno, je začélo o čisto tihem vremenu kupéti in vihrati in ob enem se je zemlja potresla, tako hudo, da so ljudje iz postelj padali. Terpelo je tresenje zemlje 38 sekund. 10 stolpov pri mošejah je razpadlo; druge škode ni znane. — Škof diakovarski, čast. g. Juri žl. Strosmaier je šel v Serbio v višjih duhovnih zadévah. — Iz Moldave in Valahie nič posebnega novega; to se bere, da je Angležka vlada se zastran teh dežel drugim mislim vdala. — Tud v Indii je doslej še vse pri starem. Na novo pa je vendar brati, da so prišli zaroti na sléd, ktere namèn je bil, v Singapuru vse ondi živéče evropejske kupčevavce umoriti. Če bi bilo to zarotnikom po sreči šlo, bi se bili Kitajci z Mahomedanci zedinili in po Evropejcih planili. Sicer se berejo dopisi v raznih časnikih raznih deželá, kteri dokazujejo, da se ljutost in kervoločnost indijskih vstajnikov po vsi mogočosti skuša s junaško serčnostjo Angležev. Pešica teh junakov v priméri s skorej neskončnim številom vstajnikov obuduje res občudovanje vsacega, ki bere, kako kervoločno ravnajo odpadniki zlasti z ženami, otroci in starčki. Ni tedaj prazna beseda nekega vojaka, ki piše, da se zagrizejo Anglezi v svoje sovražnike, kakor „buldoki“ in ne bodo pred odpustili, da se znesejo nad sovražniki, kakor jim gré. To junaško obnašanje pa tudi angležka vlada spoznava in si pri tem tudi prizadeva z vso močjo, nesrečnem komatijam konec narediti. Tako napravlja flotilo (barke), ktera bode po reki Ganges vstajnike kozje molitvice učila. Ob tej reki leží namreč mnogo imenitnih mést. Majnši parobrodi bodo lahko dalječ po réki pomoč donašali. Angleži so sploh premedene glave; kakor povsod si vejo tudi tù z majhnimi rečmi pomagati. — Omenili smo, da je Omer paša izvoljen za poglavarja v Bagdad. Pripravlja se tudi že za odhod na svoje mesto. Tudi to volitev podreti, si je francozki poslanec v Carigradu z vso močjo prizadeval, in človeka po svojem kopitu tje poslati. Pa to pot mu je spodletelo. — Sliši se, da bo prišel čast. g. Silvestri za višjega škofa in patriarha v Benedke. — Nekdo, ki je pred kratkim po Valahii popotoval, pripoveduje: Poleg sela Čelatje je oral mlad Valah. Ko pride do sréde njive, ostermi, se vstavi, se pripogne in začne glasno jokati; našel je namreč čepine svojih staršev, ki so bili o vojski leta 1853 ubiti. Spoznal jih je na križih, ktere so nosili okolj vratú. — V več mestih južnih krajev Evrope je začela sopet kolera po malem na vrata terkati. Upati je, da se nas bo ognila.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik.**